

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

>Retouradres Postbus 16375 2500 BJ Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA DEN HAAG

**Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering**
Rijnstraat 50
Den Haag
Postbus 16375
2500 BJ Den Haag
www.rijksoverheid.nl

Onze referentie
16466604

Datum 30 augustus 2019
Betreft Reactie op Verslag schriftelijk overleg over het RIVM-onderzoek
mentale gezondheid van jongeren

Hierbij zend ik u de antwoorden op de vragen van de commissie Onderwijs,
Cultuur en Wetenschap inzake het RIVM-onderzoek mentale gezondheid van
jongeren.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,

Ingrid van Engelshoven

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de minister over de eerdere onderzoeksresultaten en de nulmeting en hebben nog enkele vragen.

De leden vinden het van belang dat juist jongere generaties mentaal gezond en weerbaar zijn en klaar zijn om hun toekomst zelfbewust en zelfverzekerd in te richten. De afgelopen tijd is er veel berichtgeving geweest over de mentale druk die studenten ervaren en de leden begrijpen dat studentenorganisaties, onderwijsinstellingen en andere betrokkenen dit onderwerp daarom op hun agenda hebben gezet. Tegelijkertijd zijn de leden met de minister van mening dat het voorbarig is om zonder meer aan te nemen dat de druk die studenten ervaren hoger is dan vroeger en hoger is dan jongeren die niet studeren. De leden zijn dan ook blij dat de minister een nulmeting opzet op basis waarvan de mentale gezondheid van jongeren kan worden gemeten en vergeleken. De voornoemde leden zijn benieuwd op welke manier het RIVM het onderzoek gaat opzetten. Wat wordt de hoofdonderzoeksvraag en op welke manier wil het RIVM jongerenorganisaties en onderwijsinstellingen bij het onderzoek betrekken? En in hoeverre worden leeftijdsgenoten die middelbaar beroepsonderwijs volgen of werken, meegenomen in het onderzoek? Tevens vragen zij hoe wordt voorkomen dat een selectiebias ontstaat bij deelname door de onderzoekspopulatie. Kan de minister bevestigen dat in het onderzoek nadrukkelijk wordt voorkomen dat de wijze van vraagstelling zelf invloed heeft op de zelfrapportage over ervaren druk? Zij vragen of de minister verwacht na het onderzoek een kwantitatieve normaalverdeling te kunnen opleveren met daarin de weergave van mentale gezondheid van studenten en andere jongeren. Zo nee, waarom niet? Tot slot zijn de leden benieuwd of de minister bereid is om de onderzoeksresultaten af te wachten voordat zij overgaat tot het trekken van conclusies dan wel het nemen van eventueel nodige maatregelen.

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap d.d. 12 juni 2019 inzake het RIVM-onderzoek naar mentale gezondheid van jongeren. De leden vinden het, net zoals de minister, teleurstellend dat dit onderzoek geen uitsluitend biedt over de vraag welke factoren precies stress veroorzaken. Ze steunen de lijn van de minister om een vervolgonderzoek in te stellen. Hierover hebben zij nog enkele vragen.

In de brief beschrijft de minister een paar keer dat het vervolgonderzoek van het RIVM over psychische problematiek onder studenten gaat. Hierin lezen de leden niet terug dat inzicht in stress ook in dit onderzoek wordt meegenomen. Zij vragen of de minister kan toelichten in hoeverre stress ook wordt meegenomen. De voornoemde leden vinden het belangrijk dat er in het vervolgonderzoek goed zicht verkregen wordt op stress én ook dat er nagedacht wordt over hoe stress verminderd kan worden. Zij stellen daarom de volgende vragen in het onderzoek voor:

- Wie loopt er risico op stressklachten en valt er uit?
- Hoe kunnen we effectief stressklachten voorkómen?
- Welke interventies heeft iemand nodig om te herstellen?

- Kunnen er persoonlijke aanpakken ontwikkeld worden, specifiek op een individu gericht?

**Onze referentie
16466604**

Zij vragen of de minister deze vragen als inbreng kan meenemen. Zo nee, hoe wil ze ervoor zorgen dat er goed zicht op deze twee thema's wordt gekregen? Ten slotte willen de leden graag weten of het mogelijk is om de onderzoeksopzet in het najaar van 2019 te ontvangen.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben kennisgenomen van de brief van de minister omtrent het RIVM-onderzoek mentale gezondheid van jongeren. De leden hebben met zorg geconstateerd dat signalen over stress bij studenten toeneemt en dat over het algemeen de psychische gesteldheid van jongeren afneemt. Als gevolg willen de leden nog enkele vragen stellen over het RIVM-onderzoek en de resultaten.

Opzet onderzoek

De leden van de D66-fractie lezen dat de opzet van het RIVM-onderzoek geen uitsluitend kon geven over de oorzaken van de psychische problematiek onder jongeren. Kan de minister toelichten waarom er is gekozen voor een opzet van deels «bestaande epidemiologische gegevens, zoals cijfers van het CBS¹ over gezondheid, om een vergelijking te maken tussen de situatie tien jaar geleden en nu» en deels focusgroepen? Tevens vragen zij waarom de minister niet meteen een grootschalig, kwantitatief onderzoek naar de problematiek heeft laten uitvoeren waarbij de studentenbonden, de koepels en experts betrokken werden, zodat ook de uitkomsten van het onderzoek in de toekomst vergeleken zouden kunnen worden met behulp van een nulmeting.

Desalniettemin constateren de leden dat het onderzoek wel vergelijkingen heeft kunnen maken tussen verschillende groepen jongeren. In de laatste tien jaar is het aantal jongeren met psychische problemen gestegen. Deze stijging zit vooral «bij meisjes tussen de 14 en 17 jaar op havo, vwo en mbo. Ook bij jonge mannen vanaf 22 jaar vond een stijging plaats». De psychische problemen bij meisjes op havo, vwo en mbo lijken te beginnen op jongere leeftijd in vergelijking met tien jaar geleden. Daarnaast vernemen de leden dat er een verdeling is in de groepen hoog- en middelopgeleiden, waar het hoogtepunt in psychische ongezondheid rond 20 en 30 jaar ligt, terwijl bij laagopgeleiden dit punt vanaf ongeveer 30 jaar is. Kan de minister toelichten wat de mogelijke oorzaken zijn van een stijging bij meisjes tussen de 14 en 17 jaar op havo, vwo en mbo en bij jonge mannen vanaf 22 jaar? Ook vragen zij of de minister nader kan uiteenzetten wat de mogelijke oorzaken of factoren zijn van de verschillen in het hoogtepunt van psychische ongezondheid tussen hoog- en middelopgeleiden en laagopgeleiden? Hoe wil de minister de psychische problemen van de mensen zowel binnen deze verschillende leeftijdsgroepen als opleidingsniveaus aanpakken, zo vragen de voornoemde leden.

Vervolg

De leden van de D66-fractie vernemen dat stress en psychische klachten met name ten grondslag liggen aan een opstapeling van factoren, met als gevolg dat leerlingen kunnen vastlopen. De minister kaart aan dat verschillende betrokken partijen samen het vastlopen moeten voorkómen. Aan welke partijen denkt de minister en wat is hun specifieke rol in het voorkomen dat studenten vastlopen? Tevens vragen zij nadrukkelijk hoe er een plan van aanpak in elkaar gezet wordt zodat het vastlopen voorkomen kan worden.

Inbreng van de leden van de GroenLinks-fractie

¹ CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek

De leden van de GroenLinks-fractie hebben nog enkele vragen over het RIVM-onderzoek naar de mentale gezondheid bij jongeren. De voornoemde leden merken op dat het onderzoek nauwelijks nieuwe gegevens bevat, maar een samenvatting betreft van reeds uitgevoerde onderzoeken. De minister heeft meermaals aangegeven de uitkomsten van het betreffende onderzoek af te wachten alvorens conclusies te trekken over de toegenomen werkdruk onder studenten en de signalen over toegenomen burn-outs. De voornoemde leden vragen of de minister invloed heeft gehad op de opzet van het uitgevoerde onderzoek. Eveneens vragen de leden of de minister tevreden is met het gebrek aan nieuwe inzichten.

De leden merken op dat het RIVM-onderzoek weinig concrete oorzaken heeft benoemd betreffende de toegenomen werkdruk. Deelt de minister de mening dat hier spoedig meer inzicht in moet worden gegeven? Wat is het tijdspad van het nieuwe aangekondigde onderzoek, zo vragen de leden.

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden van de SP-fractie hebben kennisgenomen van het RIVM-onderzoek naar de mentale gezondheid van jongeren en de opdracht voor een vervolgonderzoek. De stress die ervaren wordt door studenten baart deze leden zorgen. Zij zijn daarom blij gestemd met het vervolgonderzoek van het RIVM naar de mentale gezondheid van jongeren. Zij hebben hierover nog enkele vragen en opmerkingen. Zij vrezen een eenzijdig onderzoek.

Uit steeds meer onderzoeken (Hogeschool Utrecht, VSSD², Motivaction) blijkt dat het leenstelsel een prominente rol speelt bij de druk en stress die studenten ervaren. Ook het onderzoek van het RIVM onderschrijft de rol van financiële druk die studenten voelen. De leden vragen of de minister bereid is om het RIVM de opdracht te geven in het vervolgonderzoek specifiek het leenstelsel mee te nemen als mogelijke oorzaak van psychische problemen, stress en druk. Daarnaast zijn de leden huiverig voor eventuele conclusies die uit de nulmeting en latere metingen getrokken zullen worden. Het kan en mag niet zo zijn dat de nulmeting gezien wordt als de 'normale', 'gebruikelijke' 'acceptabele' of 'gemiddelde' mentale gezondheid van studenten. De voornoemde leden vragen of de minister deze zorgen bij de leden kan wegnemen.

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie hebben kennisgenomen van het RIVM-onderzoek naar de mentale gezondheid van jongeren en de brief hierover van de minister. Deze leden maken zich zorgen over de toenemende stress en prestatiedruk onder jongeren en vinden het van groot belang dat er goed inzicht komt in deze problematiek. Genoemde leden hebben daarom nog enkele vragen aan de minister.

De leden vinden het zeer terecht dat er een grootschalige kwantitatieve nulmeting komt naar psychische problematiek onder studenten. Het recente RIVM-onderzoek gaf onvoldoende inzicht in de aard en omvang van de problemen. Genoemde leden zien dat het onderzoek pas eind 2020 verwacht wordt. Zij willen de urgentie van de problematiek onderstrepen en vragen de minister welke mogelijkheden zij ziet om al in de tussentijd psychische klachten en stress onder studenten te voorkomen en te verhelpen.

² VSDD: Vereniging voor Studie- en Studentenbelangen te Delft

De eerdergenoemde leden vragen de minister of het grootschalige vervolgonderzoek zich ook richt op mbo-studenten. Zij achten het van belang dat ook deze studenten worden meegenomen in het onderzoek. Ook vragen deze leden of scholieren vanaf 16 jaar in het onderzoek meegenomen kunnen worden, aangezien dit interessante informatie kan opleveren over de verschillen tussen de diverse groepen die in het onderzoek worden meegenomen.

De voornoemde leden vinden het van belang dat jongeren- en studentenorganisaties goed worden betrokken bij de uitwerking van het grootschalige vervolgonderzoek. Hoe worden deze organisaties betrokken? En hoe wil de minister borgen dat het onderzoek bij zo veel mogelijk studenten terecht gaat komen? Tevens vragen zij op welke wijze de minister de medewerking van onderwijsinstellingen kan verzekeren.

De leden vragen of de minister de opvatting deelt dat de nulmeting zo breed mogelijk ingestoken moet worden om op die manier zo veel mogelijk inzicht te krijgen in de factoren die een invloed hebben op het welzijn van studenten. Deze leden vragen of in het onderzoek ook onderzocht zal worden wat de invloed van het invoeren van het leenstelsel is op het mentale welzijn van studenten. Zij vinden dit een belangrijk aspect, dat aandacht verdient in het onderzoek. Dat geldt ook voor het verband tussen prestatiedruk en de huidige bekostigingssystematiek, waarin instellingen nominaal bekostigd worden, en de druk om snel af te studeren dus groot is. Hoe ziet de minister dit en wordt dit aspect ook meegenomen in het onderzoek?

De leden vragen tevens hoe de minister kan borgen dat het onderzoek zich enerzijds voldoende richt op de psychische stoornissen waar studenten mee te maken hebben en dat anderzijds ook andere stressklachten voldoende gemeten worden. Deze leden vragen of in het onderzoek ook aandacht wordt besteed aan zelfmoordgedachten onder studenten.

De voornoemde leden vragen of er in het onderzoek ook aandacht zal zijn voor de rol van zingeving bij mentale gezondheid. Kan de vraag worden meegenomen in hoeverre bezig zijn met zingeving in brede zin invloed heeft op de mentale gezondheid van jongeren?

Tot slot vragen de leden of de minister bekend is met het jaarlijkse uitgebreide gezondheidsonderzoek dat aan de Universiteit van Amsterdam wordt uitgevoerd door de studentenartsen van die universiteit. Is de minister van plan hier een voorbeeld aan te nemen, zo vragen de eerdergenoemde leden.

II Reactie van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

Algemeen

Ik dank de leden van Uw Kamer voor de vragen en opmerkingen naar aanleiding van het RIVM-onderzoek 'mentale gezondheid van jongeren'. Hieronder ga ik in op de vragen van de verschillende fracties.

Inbreng van de leden van de VVD-fractie

De voornoemde leden zijn benieuwd op welke manier het RIVM het onderzoek gaat opzetten. Wat wordt de hoofdonderzoeksvraag en op welke manier wil het RIVM jongerenorganisaties en onderwijsinstellingen bij het onderzoek betrekken?

Het onderzoek van het RIVM zal grofweg bestaan uit drie delen. Het eerste deel heeft als doel te komen tot een breed gedragen onderzoeksopzet en zal plaatsvinden in het najaar van 2019. In deze fase zal het RIVM in gesprek gaan met belangrijke betrokkenen, zoals studentenorganisaties, de koepels in het hoger onderwijs en experts op het gebied van psychische problematiek. Voor deze betrokkenen is dat het moment om aan te geven welke factoren volgens hen meegenomen moeten worden in het onderzoek en welke onderwerpen zij in de

vragenlijst terug zouden willen zien. Het tweede deel is het uitzetten van het onderzoek in de vorm van een vragenlijst en zal plaatsvinden in 2020. Ten slotte zal het RIVM de opbrengsten van het onderzoek verwerken en verwachten we eind 2020 de resultaten.

En in hoeverre worden leeftijdsgenoten die middelbaar beroepsonderwijs volgen of werken, meegenomen in het onderzoek?

Dit onderzoek zal zich richten op studenten in het hbo en wo en niet op studenten uit het mbo. Dat zou het onderzoek veel te omvangrijk maken.

Tevens vragen zij hoe wordt voorkomen dat een selectiebias ontstaat bij deelname door de onderzoekspopulatie. Kan de minister bevestigen dat in het onderzoek nadrukkelijk wordt voorkomen dat de wijze van vraagstelling zelf invloed heeft op de zelfrapportage over ervaren druk?

Dit is een belangrijk punt. Een selectiebias en resultaten die een vertekend beeld weergeven moeten we zeker voorkomen. Het RIVM is zeer ervaren in het uitvoeren van dit soort grootschalige onderzoeken en zal een zo representatief mogelijke populatie benaderen voor het onderzoek.

Zij vragen of de minister verwacht na het onderzoek een kwantitatieve normaalverdeling te kunnen opleveren met daarin de weergave van mentale gezondheid van studenten en andere jongeren. Zo nee, waarom niet?

Het onderzoek zal inzicht geven in welk percentage van de studenten in het Nederlandse hoger onderwijs te maken heeft met psychische problemen. Het onderzoek geeft geen informatie over andere jongeren, die bijvoorbeeld een mbo-opleiding volgen of werken.

Tot slot zijn de leden benieuwd of de minister bereid is om de onderzoeksresultaten af te wachten voordat zij overgaat tot het trekken van conclusies dan wel het nemen van eventueel nodige maatregelen.

Ik kijk uit naar de resultaten van het onderzoek en zal aan de hand van deze nieuwe inzichten bepalen welke maatregelen er eventueel nodig zijn. In de tussentijd zet OCW zich ook in voor het welzijn van studenten, bijvoorbeeld door middel van onze deelname aan de Werkgroep Studentenwelzijn, waarin we samen met studenten en instellingen kijken wat we kunnen doen om studenten die dat nodig hebben extra ondersteuning te bieden.

Inbreng van de leden van de CDA-fractie

In de brief beschrijft de minister een paar keer dat het vervolgonderzoek van het RIVM over psychische problematiek onder studenten gaat. Hierin lezen de leden niet terug dat inzicht in stress ook in dit onderzoek wordt meegenomen. Zij vragen of de minister kan toelichten in hoeverre stress ook wordt meegenomen.

Psychische problematiek wordt in deze context gebruikt als verzamelterm. Stress is één van de psychische klachten die onder deze noemer valt en zal daardoor uiteraard deel uitmaken van het onderzoek.

De voornoemde leden vinden het belangrijk dat er in het vervolgonderzoek goed zicht verkregen wordt op stress én ook dat er nagedacht wordt over hoe stress

verminderd kan worden. Zij stellen daarom de volgende vragen in het onderzoek voor:

**Onze referentie
16466604**

- Wie loopt er risico op stressklachten en valt er uit?
- Hoe kunnen we effectief stressklachten voorkómen?
- Welke interventies heeft iemand nodig om te herstellen?
- Kunnen er persoonlijke aanpakken ontwikkeld worden, specifiek op een individu gericht?

Zij vragen of de minister deze vragen als inbreng kan meenemen. Zo nee, hoe wil ze ervoor zorgen dat er goed zicht op deze twee thema's wordt gekregen?

Ik vraag het RIVM een grootschalige kwantitatieve nulmeting te doen naar psychische problematiek onder studenten in het hoger onderwijs. Daarbij vraag ik ook of het RIVM factoren kan identificeren die eventueel bijdragen aan het veroorzaken van deze problemen. Omdat het gaat om een nulmeting en omdat we breed willen inventariseren welke factoren een rol spelen, levert het onderzoek geen bewijs voor causale verbanden tussen belastende factoren en psychische problemen. De factoren die uit het onderzoek naar voren komen kunnen wel goed gezien worden als risicofactoren en tegenovergesteld beschermende factoren. Op basis hiervan kunnen risicogroepen geïdentificeerd worden en kunnen er maatregelen genomen worden om problemen te voorkomen of te verhelpen. Het ontwikkelen van preventieve maatregelen, interventies en persoonlijke aanpakken maakt geen onderdeel uit van dit onderzoek, maar zal mogelijk zijn op basis van de resultaten en de geïdentificeerde risicofactoren.

Er is een maximum aan de factoren die meegenomen kunnen worden in het onderzoek. Als er te veel vragen aan studenten worden gesteld, zal dat de respons verlagen. Er zal daarom, in overleg met studenten, worden gezocht naar een goed evenwicht.

Ten slotte willen de leden graag weten of het mogelijk is om de onderzoeksopzet in het najaar van 2019 te ontvangen.

Het is mogelijk om de onderzoeksopzet te ontvangen. Wanneer de opzet gereed is in januari 2020 zal ik uw Kamer deze doen toekomen.

Inbreng van de leden van de D66-fractie

Opzet onderzoek

De leden van de D66-fractie lezen dat de opzet van het RIVM-onderzoek geen uitsluitel kon geven over de oorzaken van de psychische problematiek onder jongeren. Kan de minister toelichten waarom er is gekozen voor een opzet van deels «bestaande epidemiologische gegevens, zoals cijfers van het CBS³ over gezondheid, om een vergelijking te maken tussen de situatie tien jaar geleden en nu» en deels focusgroepen?

Het onderzoek naar de mentale gezondheid van jongeren is uitgevoerd door RIVM, Trimbos-Instituut en Amsterdam UMC in opdracht van VWS. Naar aanleiding van een presentatie over de Volksgezondheid Toekomstverkenning 2018 over mentale druk bij jongeren in het bestuurlijk overleg Publieke Gezondheid heeft VWS het RIVM gevraagd om samen met o.a. het Trimbos-instituut de betrokken partijen te voeden met een kort en helder overzicht van wat er uit onderzoek bekend is over de problematiek, risicogroepen, risicofactoren en beschermende factoren. Het ging in deze opdracht vooral om het

³ CBS: Centraal Bureau voor de Statistiek

samenbrengen en integreren van bestaand onderzoek, gesprekken met deskundigen en interviews met betrokkenen.

Het onderzoek geeft nog geen uitsluitsel over de oorzaken van psychische problematiek, maar noemt al wel indicatief een aantal factoren. Deze resultaten kunnen weer als input dienen voor het komende onderzoek, waarvan ik zelf opdrachtgever ben.

Tevens vragen zij waarom de minister niet meteen een grootschalig, kwantitatief onderzoek naar de problematiek heeft laten uitvoeren waarbij de studentenbonden, de koepels en experts betrokken werden, zodat ook de uitkomsten van het onderzoek in de toekomst vergeleken zouden kunnen worden met behulp van een nulmeting.

Het is belangrijk de nulmeting goed uit te voeren en daarbij de juiste vragen te stellen. Uit het onderzoek van het RIVM blijkt dat er veel verschillende termen worden gebruikt bij het begrip van mentale gezondheid binnen het epidemiologische onderzoek. Het onderzoek van het RIVM draagt bij aan een gemeenschappelijk begrippenkader en zal dienen als input voor de nulmeting die het RIVM straks zal uitvoeren in opdracht van OCW.

Kan de minister toelichten wat de mogelijke oorzaken zijn van een stijging van het aantal psychische problemen bij meisjes tussen de 14 en 17 jaar op havo, vwo en mbo en bij jonge mannen vanaf 22 jaar? Ook vragen zij of de minister nader kan uiteenzetten wat de mogelijke oorzaken of factoren zijn van de verschillen in het hoogtepunt van psychische ongezondheid tussen hoog- en middelopgeleiden en laagopgeleiden? Hoe wil de minister de psychische problemen van de mensen zowel binnen deze verschillende leeftijdsgroepen als opleidingsniveaus aanpakken, zo vragen de voornoemde leden.

Het onderzoek 'mentale gezondheid van jongeren' benoemt op basis van focusgroepen met jongeren tussen de 15 en 23 jaar een aantal factoren die kunnen zorgen voor psychische problemen. Op basis van dit onderzoek is niet te zeggen wat de oorzaak precies is van de stijging van het aantal psychische problemen bij meisjes tussen de 14 en 17 en bij jonge mannen vanaf 22 jaar. Ook is het niet mogelijk om op basis van deze gegevens te verklaren waarom het hoogtepunt van psychische problemen verschilt tussen hoog- en laagopgeleiden.

Scholen in het funderend onderwijs hebben een zorgplicht voor de sociale veiligheid en het welzijn van hun leerlingen. In eerste instantie is het aan de leraar voor de klas om aandacht te hebben voor het welzijn van haar of zijn leerlingen en te bezien welke aanpak nodig is. In het mbo en het hoger onderwijs zijn er ook voorzieningen om problemen bij studenten te signaleren en ondersteuning te bieden. Zo kunnen studenten terecht bij bijvoorbeeld een zorgcoördinator, een studieloopbaanbegeleider, een studieadviseur of een studentenpsycholoog. Naar aanleiding van de motie Bruins⁴ heb ik Expertisecentrum Handicap + Studie een inventarisatie laten uitvoeren van de beschikbaarheid van laagdrempelige psychische hulpverlening bij onderwijsinstellingen in het mbo, hbo en wo. Het rapport van deze inventarisatie en mijn reactie daarop ontvangt u ook vandaag. Bij de meeste onderwijsinstellingen lijkt het aanbod van laagdrempelige psychisch hulpverlening op orde te zijn. De bekendheid en de vindbaarheid ervan kunnen soms nog beter. Samen met de Werkgroep Studentenwelzijn ga ik bekijken hoe we dit kunnen verbeteren.

⁴ Kamerstukken II, 2018-19, 35000, nr. 75.

Vervolg

Aan welke partijen denkt de minister en wat is hun specifieke rol in het voorkomen dat studenten vastlopen? Tevens vragen zij nadrukkelijk hoe er een plan van aanpak in elkaar gezet wordt zodat het vastlopen voorkomen kan worden.

Om te voorkomen dat studenten vastlopen is het belangrijk dat er goede begeleiding op hoger onderwijsinstellingen beschikbaar is, dat bijvoorbeeld studentendecanen, studiebegeleiders en studentenpsychologen problemen signaleren en goed op de hoogte zijn van de mogelijkheden die er zijn om ondersteuning te bieden en van de mogelijkheden om studenten door te verwijzen en dat studenten informatie over ondersteuning goed weten te vinden. Veel hoger onderwijsinstellingen hebben hun aanbod van laagdrempelige psychische hulpverlening op orde, zo blijkt uit een verkenning die Expertisecentrum Handicap + Studie heeft uitgevoerd. Samen met de Werkgroep Studentenwelzijn en Handicap + Studie werk ik bovendien aan de verbetering van de informatievoorziening voor studenten die extra ondersteuning nodig hebben, ook nav de motie Van den Hul⁵ en de motie Van Meenen⁶.

Inbreng van de leden van de GroenLinks-fractie

De voornoemde leden vragen of de minister invloed heeft gehad op de opzet van het uitgevoerde onderzoek. Eveneens vragen de leden of de minister tevreden is met het gebrek aan nieuwe inzichten.

Het onderzoek naar de mentale gezondheid van jongeren is uitgevoerd in opdracht van VWS. Het ging in deze opdracht vooral om het samenbrengen en integreren van bestaand onderzoek, gesprekken met deskundigen en interviews met betrokkenen. Dit onderzoek draagt ook bij aan een gezamenlijk begrippenkader rond het begrip mentale gezondheid en zal worden gebruikt als input voor de nulmeting die het RIVM in opdracht van mij zal uitvoeren

Deelt de minister de mening dat hier spoedig meer inzicht in moet worden gegeven? Wat is het tijdsplan van het nieuwe aangekondigde onderzoek, zo vragen de leden.

Ik ben inderdaad van mening dat er meer inzicht verkregen moet worden in de mate waarin psychische problemen zich voordoen onder studenten in het hoger onderwijs. Het RIVM gaat in het najaar van 2019 werken aan een breed gedragen onderzoeksopzet en gaat hiervoor in gesprek met allerlei betrokken partijen, zoals studentenorganisaties, koepels en experts op het gebied van psychische problematiek. In 2020 wordt het onderzoek uitgezet en eind 2020 verwachten we de resultaten.

Inbreng van de leden van de SP-fractie

De leden vragen of de minister bereid is om het RIVM de opdracht te geven in het vervolgonderzoek specifiek het leenstelsel mee te nemen als mogelijke oorzaak van psychische problemen, stress en druk.

⁵ Kamerstukken II, 2018-19, 31524, nr. 426.

⁶ Kamerstukken II, 2018-19, 31524, nr. 428.

Ik vraag het RIVM een grootschalige kwantitatieve nulmeting te doen naar psychische problematiek onder studenten in het hoger onderwijs. Daarbij vraag ik ook of het RIVM factoren kan identificeren die eventueel bijdragen aan het veroorzaken van deze problemen. Financiële problemen en zorgen over financiën zullen daarbij meegenomen worden.

Daarnaast zijn de leden huiverig voor eventuele conclusies die uit de nulmeting en latere metingen getrokken zullen worden. Het kan en mag niet zo zijn dat de nulmeting gezien wordt als de 'normale', 'gebruikelijke' 'acceptabele' of 'gemiddelde' mentale gezondheid van studenten. De voornoemde leden vragen of de minister deze zorgen bij de leden kan wegnemen.

De nulmeting zal weergeven hoe de situatie op dat moment is. Het is de bedoeling dat dit onderzoek op latere momenten herhaalbaar is. Pas wanneer het onderzoek een aantal keer herhaald is, zullen veranderingen en trends zichtbaar worden. De nulmeting levert wel een percentage op van studenten die te maken hebben met psychische problemen. Na ontvangst van de resultaten zal beoordeeld moeten worden of dat percentage zorgelijk is of niet.

Inbreng van de leden van de ChristenUnie-fractie

De leden van de ChristenUnie-fractie willen de urgentie van de problematiek onderstrepen en vragen de minister welke mogelijkheden zij ziet om al in de tussentijd psychische klachten en stress onder studenten te voorkomen en te verhelpen.

Ik kijk uit naar de resultaten van het onderzoek en in de tussentijd zet OCW zich ook in voor het welzijn van studenten. Dat doen we bijvoorbeeld door middel van onze deelname aan de Werkgroep Studentenwelzijn, waarin we samen met studenten en instellingen kijken wat we kunnen doen om studenten die dat nodig hebben extra ondersteuning te bieden.

Daarnaast doen hoger onderwijsinstellingen zelf natuurlijk ook veel om psychische klachten en stress onder studenten te voorkomen en te verhelpen.

De eerdergenoemde leden vragen de minister of het grootschalige vervolgonderzoek zich ook richt op mbo-studenten. Ook vragen deze leden of scholieren vanaf 16 jaar in het onderzoek meegenomen kunnen worden.

Het nieuwe onderzoek zal zich richten op studenten in het hoger onderwijs. Mbo-studenten en scholieren vanaf 16 jaar worden in het onderzoek niet meegenomen. Dat zou het onderzoek veel te omvangrijk maken.

De voornoemde leden vinden het van belang dat jongeren- en studentenorganisaties goed worden betrokken bij de uitwerking van het grootschalige vervolgonderzoek. Hoe worden deze organisaties betrokken? En hoe wil de minister borgen dat het onderzoek bij zo veel mogelijk studenten terecht gaat komen? Tevens vragen zij op welke wijze de minister de medewerking van onderwijsinstellingen kan verzekeren.

Het onderzoek van het RIVM zal grofweg bestaan uit drie delen. Het eerste deel heeft als doel te komen tot een breed gedragen onderzoeksopzet en zal plaatsvinden in het najaar van 2019. In deze fase zal het RIVM in gesprek gaan met belangrijke betrokkenen, zoals studentenorganisaties, de koepels en experts op het gebied van psychische problematiek. Voor deze betrokkenen is dat het moment om aan te geven welke factoren volgens hen meegenomen moeten

worden in het onderzoek en welke onderwerpen zij in de vragenlijst terug zouden willen zien.

**Onze referentie
16466604**

Omdat het onderzoek een landelijk beeld moet opleveren van de mate waarin psychische problemen voorkomen onder studenten in het hoger onderwijs, zal het RIVM een zo representatief mogelijke groep studenten benaderen voor deelname aan het onderzoek. Omdat het resultaat representatief moet zijn, zal dit een grote groep studenten zijn. We streven ernaar dat de monitor uiteindelijk zo breed mogelijk wordt uitgezet. Onderwijsinstellingen die nu nog niet meedoen aan de nulmeting, kunnen zich melden bij het RIVM om mee te doen aan de vervolgmetingen.

Het is inderdaad belangrijk dat de onderwijsinstellingen ook aan boord zijn. Verschillende instellingen zijn al bezig met dit thema of hebben zelf al onderzoeken uitgevoerd onder hun studentenpopulatie. Voor deze onderzoeken zijn vaak verschillende vragenlijsten gebruikt, waardoor de resultaten tot op heden niet goed vergelijkbaar zijn. Het is dus heel belangrijk dat ook onder onderwijsinstellingen zo veel mogelijk overeenstemming ontstaat over de vragenlijst die in dit onderzoek gebruikt zal worden. Zij worden daarom in ieder geval bij het onderzoek betrokken in de eerste fase waarin de onderzoeksopzet ontwikkeld wordt.

De leden vragen of de minister de opvatting deelt dat de nulmeting zo breed mogelijk ingestoken moet worden om op die manier zo veel mogelijk inzicht te krijgen in de factoren die een invloed hebben op het welzijn van studenten. Deze leden vragen of in het onderzoek ook onderzocht zal worden wat de invloed van het invoeren van het leenstelsel is op het mentale welzijn van studenten. Zij vinden dit een belangrijk aspect, dat aandacht verdient in het onderzoek. Dat geldt ook voor het verband tussen prestatiedruk en de huidige bekostigingssystematiek, waarin instellingen nominaal bekostigd worden, en de druk om snel af te studeren dus groot is. Hoe ziet de minister dit en wordt dit aspect ook meegenomen in het onderzoek?

Ik vraag het RIVM een grootschalige kwantitatieve nulmeting te doen naar psychische problematiek onder studenten in het hoger onderwijs. Daarbij vraag ik ook of het RIVM factoren kan identificeren die eventueel bijdragen aan het veroorzaken van deze problemen. Omdat het gaat om een nulmeting en omdat we breed willen inventariseren welke factoren een rol spelen, levert het onderzoek geen bewijs voor causale verbanden tussen belastende factoren en psychische problemen. De factoren die uit het onderzoek naar voren komen kunnen wel goed gezien worden als risicofactoren en tegenovergesteld beschermende factoren. Op basis hiervan kunnen risicogroepen geïdentificeerd worden en kunnen er maatregelen genomen worden om problemen te voorkomen of te verhelpen. Financiële problemen en zorgen over financiën zullen meegenomen worden als potentiële factoren die de kans op psychische problemen kunnen vergroten, evenals ervaren prestatiedruk. Er is een maximum aan de factoren die meegenomen kunnen worden in het onderzoek. Als er te veel vragen aan studenten worden gesteld, zal dat de respons verlagen. Er zal daarom, in overleg met studenten, worden gezocht naar een goed evenwicht.

De leden vragen tevens hoe de minister kan borgen dat het onderzoek zich enerzijds voldoende richt op de psychische stoornissen waar studenten mee te maken hebben en dat anderzijds ook andere stressklachten voldoende gemeten worden. Deze leden vragen of in het onderzoek ook aandacht wordt besteed aan zelfmoordgedachten onder studenten.

Psychische problematiek wordt in deze context gebruikt als verzamelterm. Stress is één van de psychische klachten die onder deze noemer valt en zal daardoor

uiteraard deel uitmaken van het onderzoek. Zelfmoordgedachten kunnen ook onder deze noemer vallen. Ik zal daarom het RIVM vragen of het mogelijk is dit thema mee te nemen in het onderzoek.

**Onze referentie
16466604**

De voornoemde leden vragen of er in het onderzoek ook aandacht zal zijn voor de rol van zingeving bij mentale gezondheid. Kan de vraag worden meegenomen in hoeverre bezig zijn met zingeving in brede zin invloed heeft op de mentale gezondheid van jongeren?

Wanneer uit de gesprekken met betrokkenen in het najaar blijkt dat zingeving in brede zin belangrijk is om mee te wegen, dan kan het als een van de factoren meegenomen worden in het onderzoek.

Tot slot vragen de leden of de minister bekend is met het jaarlijkse uitgebreide gezondheidsonderzoek dat aan de Universiteit van Amsterdam wordt uitgevoerd door de studentenartsen van die universiteit. Is de minister van plan hier een voorbeeld aan te nemen, zo vragen de eerdergenoemde leden.

Ik ben met dit onderzoek bekend. Het RIVM is ook goed op de hoogte van onderzoeken die op dit terrein worden uitgevoerd en zal voortbouwen op worden bestaande kennis. De onderzoekers zullen bij het ontwikkelen van de vragenlijst streven naar brede overeenstemming onder betrokkenen. Het is dus in principe mogelijk dat er (deels) gebruik gemaakt wordt van een bestaande vragenlijst, wanneer iedereen daar de voorkeur aan geeft en het RIVM deze ook geschikt acht.